

הנפש שאין טועמין כלום כל אותו היום — תלמוד לומר "לא תאכלו על הדם".

רבי יוחנן אומר: אזהרה לבן סורר ומורה, מניין? (21) — תלמוד לומר "לא תאכלו על הדם". שלא יאכל אכילה שתביא להריגתו.

ואמר רבי אבין בר חייה ואיתימא רבי אבין בר כהנא: על כולם אינו לוקה, משום דהוה ליה לאו שבכללות.

ואם כן, המנשק והמגפף וכדומה, הנלמדים כולם מלאו אחד, הרי הוא לאו שבכללות, ואין לוקים עליו!

אלא, כי אתא רבין לבבל מארץ ישראל, אמר רבי אלעזר: אכן, על כולן אינו לוקה — חוץ מן הנודר בשמו והמקיים בשמו.

ודנה הגמרא: מאי שנא אהנך, על כולן דלא לקי — דהוה ליה לאו שבכללות, הני נמי, נודר ונשבע, לאו שאין בו מעשה נינהו! —

ההוא, כרבי יהודה, דאמר, לאו שאין בו מעשה, לוקין עליו.

דתניא: [שמות י"ב] "לא תותירו ממנו עד בקר" — בא הכתוב ליתן עשה של שריפה אחר לא תעשה של נותר, לומר שאין לוקין עליו, דברי רבי יהודה. והיינו שגילתה תורה שעונשו של המותר הוא חיוב השריפה שהטילה עליו תורה, ולא חיוב עונש של מלקות.

רבי יעקב אומר: לא מן השם הוא זה, לא זה הוא עיקר הטעם, אלא משום דהוה ליה האיסור להותר לאו שאין בו מעשה, וכל

לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו.

מכלל, דרבי יהודה סבר לוקין עליו.

שנינו במשנה: הנודר בשמו והמקיים בשמו הרי זה בלא תעשה.

הנודר בשמו והמקיים בשמו שהוא בלא תעשה, מנלן?

דתניא: [שמות כ"ג] "ושם אלהים אחרים לא תזכירו" — שלא יאמר אדם לחבירו שמור לי המתן לי בצד עבודה זרה פלונית.

"לא ישמע על פיך" — שלא ידור בשמו, ולא יקיים בשמו, ולא יגרום לאחרים, לעובדי כוכבים, שידרו בשמו ויקיימו בשמו.

דבר אחר: "לא ישמע על פיך" — אזהרה למסית ליחידים ולמדיח לעיר הנידחת.

ותמהה הגמרא: מסית — בהדיא כתיב ביה לאו [דברים י"ג]: "וכל ישראל ישמעו ויראו, ולא יוסיפו לעשות כדבר הזה בקרבך"?! —

אלא: אזהרה למדיח אנשי עיר הנידחת בלבד הוא.

ולא יגרום לאחרים שידרו בשמו ושיקיימו בשמו —

מסייעא ליה לאבוה דשמואל, דאמר אבוה דשמואל: אסור לאדם שיעשה שותפות עם הנכרי, שמא יתחייב לו שבעה, ונשבע בעבודה זרה שלו, והתורה אמרה לא ישמע על פיך.

ב-ג

21. וצריך הכתוב להזהירו, כי אין עונש בלי אזהרה.

שאחריהן —

הרי זה זב גמור! —

ומוכח שמותר להזכיר שם מקום הקרוי על עבודה זרה אפילו אינו כתוב בתורה!

אמר רבינא: "גד" נמי מכתב כתיב, דכתיב [ישעיהו סה] "הערכים לגד שלחן".

אמר רב נחמן: כל ליצנותא אסורא, חוץ מליצנותא דעבודה זרה, דשריא.

והראיה: דכתיב "ברע בל, שהוא עבודה זרה, על ברכיו, מחמת שהיה מלא ברעי. קרם נבו, נתרזו נבו, מפני שלא יכל להחזיק את הרעי שבקרבו. קרסו, ברעו בל ונבו יחדו, כי לא יכלו מלט משא". וזו היא הליצנות מעבודה זרה, שמתאר הכתוב כיצד כרעו האלילים על ברכיהם, והתריזו רעי, משום שלא יכלו יותר למלט את משא הרעי שבקרבים.

וכתיב [הושע י'] "דברו לעגלות בית און, על העגלים לעבודה זרה שהיו בבית אל. יגורו שכנ שמרון, ידאגו שוכני שומרון, כי אבל עליו עמו, על שיקחם סנחריב, וכמריו, נושאי העבודה זרה, עליו יגילו, על כבודו כי גלה ממנו. כי מעתה לא יסבלו מהמשא הכבד שהיה מוטל עליהם לישא.

אל תקרי "כבודו" אלא "כבידו", שהוא כובד משא עגבותיו והרעי שבקרבו.

והיינו הליצנות מעבודה זרה, לפי שאותם עגלים, לא היו בעלי חיים, ולא היה בהם רעי, אלא שהכתוב מתלוצץ עליהם כאילו היה בהם רעי כבד מאד, שהכביד על כומריהם לשאת אותם.

כי אתא עולא, בת, לן בעיר הנקראת על שם עבודה זרה שבה, בשם קלנבו.

אמר ליה רבא לעולא: והיכא בת, היכן לן מר?

אמר ליה: בקלנבו.

אמר ליה: והכתיב "ושם אלהים אחרים לא תזכירו!" —

אמר ליה: הכי אמר רבי יוחנן: כל עבודה זרה הכתובה בתורה, מותר להזכיר שמה.

והא, עבודה זרה בשם קלנבו, היכא כתיבא בתורה?

דכתיב [ישעיהו מו'] "ברע בל, קרם נבו".

ומוכיחה הגמרא: ואי לא כתיבא בתורה, לא! אסור להכיר את שם העיר הנקראת על שם עבודה זרה.

מתיב רב משרשיא מדברי המשנה במסכת זבים [א ה]:

זב שראה זוב שלש פעמים, אין הוא יכול להטהר מזובו לאחר שפסק הזוב בטבילה בלבד, אלא עליו להביא קרבן.

ראה ראה אחת מרובה, מתמשכת באופן שהיה הזוב שופע ללא הפסק, כשיעור שלש ראיות, שהיא נמשכת ושופעת זוב בלי הפסק, בפרק זמן הנמשך כמגדיון לשילה, כזמן הנדרש ללכת בין העבודה זרה הנקראת מגדיון ועד לשילה, שהן משך הזמן של שתי טבילות ושני ספוגין, לפי שקבעו חכמים את משך הזמן של ראית זוב מרובה שהיא כשיעור הזמן הדרוש לשתי טבילות ולניגוב

הכמרים הזובחים את האדם, הם "עגלים ישקון", ישקו לאחר מכן לעגלים!

ואילו לדברי רבי יצחק "עגלים ישקון — לזבח אדם", מובעי ליה לומר! דהיינו, שהיו הכמרים אומרים לבעלי הממון שהעגלים הללו הנושקים אתכם, כונתם להראות את רצונם שתזבחו עצמכם להם.

אלא, אמר רבא, כך הוא ביאור הפסוק: כל הזובח את בנו לעבודה זרה, אמר לו הכומר: דורון גדול הקריב לו, יבא הזובח את בנו וישק לו, לעגל.

אמר רב יהודה אמר רב: אמר הכתוב בספר מלכים ב [פרק יז], על אותן אומות שהושיב סנחריב בשומרון ובעריה, ועשו להם כל מיני צורות של עבודת כוכבים:

"ואנשי ככל עשו להם לעבודה זרה את סכות בנות", ומאי ניהו, מה היא הצורה של עבודה זרה הנקראת "סכות בנות"? — זו תרנגולת,

"ואנשי כות עשו את נרגל", ומאי ניהו נרגל? — תרנגול.

"ואנשי חמת עשו את אשימא", ומאי ניהו "אשימא"? — ברהא [צאן] קרהא [קרחת], דהיינו עז, שאין בה הרבה צמר, והיא נחשבת כקרחת מצמר.

"והעוים עשו (את) נבחן (22) ואת תרתק", ומאי ניהו נבחן ותרתק? — כלב [נבחן]. וחמור.

"והספרוים שורפים את בניהם (ואת

אמר רבי יצחק: מאי דכתיב [הושע יג] "ועתה יוספו לחטא, ויעשו להם מסכה מכספם, כתבונם עצבים", וגומר.

מאי "כתבונם עצבים"?

מלמד הכתוב שכל אחד ואחד עשה דמות יראתו, ומניחה בכיסו. ובשעה שזוכרה, מוציאה מתוך חיקו, ומחבקה ומנשקה.

מאי "זבחי אדם, עגלים ישקון"?

אמר רבי יצחק, דבי רבי אמני: שהיו כומרים, המקריבים בני אדם לעבודה זרה של עגלים, נותנים עיניהם בבעלי ממון, והיו מרעיבים את העגלים, ועושים דמות עצבים, דמויות של בעלי הממון, ומעמידין את הדמויות הללו בצד אבוסיחן של העגלים, והיו העגלים מתרגלים להכיר באותן דמויות כמי שמאכילים אותם, ומוציאין אותן, את העגלים, לחוץ.

כיון שראו אותן העגלים, את האנשים בעלי הממון שדמותם היתה ניצבת תמיד ליד אבוסיחם, היו רצין העגלים אחריהן, אחרי האנשים בעלי הממון, וממשמשין בהן.

ואז היו אומרים לו הכמרים לבעל הממון, לאחר שראה בעצמו כי העגלים רצו אחריו וממשמשו בו: עבודה זרה [העגל הזה] חפין בדך! יבא מר, ויזבח עצמו לו, לעגל!

וכשהסכים לזבוח עצמו, היו הכומרים נוטלים את ממונו.

אמר תמה רבא על דברי רבי יצחק, שהרי משמעות הפסוק היא כי האי "זבחי אדם",

22. במקרא נבהז, וכן הגיה כאן היעב"ץ.

ונאנח מתוך געגועיו. ומוכח שתקף אותם יצר הרע לכך.

ומתרצת הגמרא: הפסוק הזה נאמר בתר דאביקו ביה, לאחר שהתקשרו אליה מעצמם, החלו לחבב אותה, ומאז היה יצרם תוקפם לעבודתה.

תא שמע ראייה נגד דברי רב יהודה אמר רב, מהא דכתיב בפרשת התוכחה [ויקרא כו], "ונתתי פגריכם על פגרי גלוליכם".

אמרו חכמים: אליהו הצדיק היה מחזר בשעת המצור על ירושלים, על אנשים אשר היו תפוחי רעב, נפוחים מרעב, שבירושלים.

פעם אחת מצא תינוק שהיה תפוח ומוטל באשפה. אמר לו: מאיזה משפחה אתה? — אמר לו: ממשפחה פלונית אני.

אמר לו: כלום נשתייר מאותה משפחה? — אמר לו: לא, חוץ ממני.

אמר לו: אם אני מלמדך דבר שאתה חי בו אתה למד? — אמר לו: הן.

אמר לו: אמור בכל יום: שמע ישראל, ה' אלהינו, ה' אחד!

מיד השתיקו התינוק לאלהיו, ואמר לו: הסי & -טו כדי שלא להזכיר בשם ה'.

ועשה כן, מפני שלא לימדו אביו ואמו קריאת שמע.

מיד הוציא התינוק את יראתו מחיקו, והיה מחבקה ומנשקה, עד שנבקעה כריסו, ונפלה

בנותיהם) באש, לאדרמלך וענמלך אלהי ספרוים", ומאי ניהו, מי הם אדרמלך וענמלך? — הפרד והסופ.

ומבאר הגמרא: אדרמלך זה החמור, הקרוי כך משום דאדר ליה למריה בטעינה, הוא מהדר ומכבד את אדוניו [שהוא מלכו], בכך שהוא טוען ונושא את המשא, במקום אדונו.

וענמלך, זה הסוס, דעני ליה למריה בקרבא. שעונה [דהיינו, שממלא את דרישות אדוניו] בזמן מלחמה, בעת הקרב.

אף חזקיה מלך יהודה ביקש אביו, אחז, לעשות לו כן, לשרפו באש כמו הספרוים, אלא ששכתו אמו בדם סלמנדרא, (23) המגן מפני האש שלא ישרף.

אמר רב יהודה אמר רב: יודעין היו ישראל בעבודה זרה שאין בה ממש, ולא עבדו עבודה זרה אלא כדי להתיר להם עריות בפרהסיא. כיון שתקף אותם יצר הרע לעבור על איסורי עריות, הם פרקו לגמרי עול תורה מעליהם ועבדו עבודה זרה כדי שלא יוכיחו אותם על איסורי עריות. אבל על עבודה זרה לא תקפם יצרם.

מתיב רב משרשיא מדברי הכתוב, שמשמע מהם שיצר הרע תקף אותם גם לעבוד עבודה זרה, דכתיב [ירמיהו יז] "זכור בניהם — מזבחותם", וגומר,

ואמר רבי אלעזר: באדם שיש לו געגועין על בנו.

והיינו, שהיו מתגעגעים למזבחותיהם שעשו לעבודה זרה כמו שאדם מתגעגע לבנו,

23. דם של חיה קטנה, היוצאת מאש של תנור הבוער שבע שנים רצוף.